

D.E.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi
Sayı XX, İzmir 2004, ss.139-166

MUHAMMED ESED'İN HİRÂBE (EŞKIYALIK) SUÇUYLA İLGİLİ AYETLER İÇİN YAPTIĞI MEAL-TEFSİR ÜZERİNE

Hüseyin ESEN*

ON MUHAMMAD ASAD'S INTERPRETATION OF VERSES OF QURAN RELEVANT TO THE CRIME OF BRIGANDAGE (BANDITRY)

Muhammad Asad -no doubt- is one of the most distinctive and controversial personalities of recent times. This is more than ever because of his translation and interpretation of holy Koran. This article aims to examine his point of view within the context of the verses of Quran (Al-Maeda 5/33-34) relevant to the crime of brigandage (banditry). Asad has introduced us to a brand-new interpretation of these verses; he rejects the meaning that all Muslim scholars have accepted since the beginning, on the grounds of some arguments of his own -particularly based on some features of Arabic language. He has a sociological approach to these verses which makes them irrelevant of any crime and its punishment in Islamic law. By examining his arguments, we came to the conclusion that these arguments are not strong enough to admit that Asad has right on this side.

Key words: Brigandage, Banditry, Crime, Punishment, Muhammad Asad

Anahtar kelimeler: Hirâbe, Eşkîyalık, Muhammed Esed, Suç, Ceza

GİRİŞ

Muhammed Esed'in (1900–1992), son dönem yazarlarından dikkat çeken ve özellikle meal-tefsir niteliğindeki eserinde dile getirdiği görüşleriyle tartışılan önemli şahsiyetlerden biri olduğu ehlince malumdur. Söz konusu eserinin –müellifin vefatından sonra- Türkçeye çevrilip yayınlanmasıyla (1996) Türk okuyucular da oradaki görüşlerinden haberdar olmuşlardır.

* Yrd.Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniv. İlahiyat Fakültesi. E-Posta: huseyin.esen@deu.edu.tr

Esed'in görüşleri üzerine yurt dışında olduğu gibi Türkiye'de de çalışmalar yapıldığını görmekteyiz. Bu çalışmalar içinde onun metodunu genel olarak değerlendirmeyi amaçlayanlar olduğu gibi, belirli kavramlar veya konular çerçevesinde sınırlı çalışmalar da göze çarpmaktadır. Görebildiğimiz kadarıyla Türkçe değerlendirme çalışmalarında genel görünüm şudur; Esed'in gayreti, zekâsı, emeği ve metodunun bazı noktaları takdir edilmekte ancak özellikle müşahhas konular/örnekler incelenirken kullandığı delil/dayanaklar ve ulaştığı sonuçlar eleştirilere hedef olmaktadır. Değerlendirme çalışmalarında dikkat çeken hususlardan biri de, Esed'in görüşlerinin başka açılardan ve daha ayrıntılı olarak ele alınıp değerlendirilmesi gerektiği yönündeki arzu ve isteklerdir.

Bu çalışmamızın amacı, hirâbe (eşkıyalık/yol kesme) ayetleri olarak bilinen Mâide 33–34. ayetleri çerçevesinde, ana hatlarıyla ve İslam hukuku açısından Esed'in meal-tefsirinin ve görüşlerine dayanak olarak gösterdiği hususların değerlendirmesini yapmak, tutarlılığını ve sağlamlığını tartışmak ve sorgulamaktır. Esed'in metodunu genel olarak değerlendirmek, söz konusu ayetleri bütün yönleriyle ele almak, bunlardan çıkarılan fikhî hükümlerin tamamına yer vermek veya hirâbe suçunu bütünüyle incelemek gibi bir gayemiz yoktur.¹ Zaten böyle çaplı bir çalışmanın bir makale boyutunda ele alınamayacağı malumdur.²

Çalışmamız Türk okuyucuyu hedef aldığından, Esed'in eserinin Cahit Koytak-Ahmet Ertürk tarafından yapılan Türkçe çevirisini³ esas aldık. Ça-

¹ Burada içinde hirâbe konusunda Esed'e eleştirilerin yer alması sebebiyle özellikle bir çalışmayı zikretmek uygun olacaktır; İçsıcık, Yusuf, **Kur'an Tercemesinde Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar ve Muhammed Esed Meali'ne Genel Bir Bakış**, Kur'an Mealleri Sempozyumu (Eleştiriler-Öneriler), Diyanet İşleri Başkanlığı & DEÜ İlahiyat Fakültesi, 24-26 Nisan 2003 İzmir. Bu çalışmadaki konumuzla ilgili fikirlere genel olarak katılmakla birlikte, yazarın hirâbeyi “*meşrû düzene karşı isyan edenler*” şeklinde çevirerek “bağy=isyan” suçu ile karıştırdığını belirtmek istiyoruz. Ayrıca adı geçen sempozyumda Esed'in görüşlerini değerlendiren birçok tebliğ sunulmuş bulunmaktadır.

² Hirâbe suçu ve cezasını konu alan müstakil çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Örnek olarak bkz. Fekri M.E.M. Şaban, *İslam Hukukunda Hirabe (Eşkıyalık) Suçu*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002.

³ Esed, Muhammed, *Kuran Mesajı (Meal-Tefsir)*, (Çev.: Koytak Cahit-Ertürk Ahmet), İşaret Yayınları, I-III, İstanbul 1999. Eserin orijinal adı şöyledir; Muhammad Asad, *The Message of The Qur'an*.

lışmamızın Türkçe ve muhataplarımızın da çeviriyi okuyanlar olması bakımından –İngilizce orijinalinden kontrol etmekle beraber- Türkçe çevirisinin esas alınmasını tercih ettik. Müellif, görüşlerini dipnotlarda açıklayarak sunduğundan, konumuz olan ayetler için yaptığı meal-tefsirin ve dayanaklarının özüne yönelik olarak Türkçe çeviride önemli bir hata görmedik.

Öncelikle hirâbe ayetlerinin öteden beri İslam âlimleri tarafından benimsenen anlam ve çevirisini, özellikle İslam hukukçularının başta mezkûr ayetler olmak üzere diğer delilleri de dikkate alarak hirâbe suçu ve cezasıyla ilgili görüşlerini ana hatlarıyla ortaya koymaya çalışacak, ardından da Esed'in çevirisini sunup değerlendirmek suretiyle, çevirisine esas olan hususların sağlamlık ve tutarlılığını ve Esed'in benimsediği çevirinin/anlamın İslam hukukçularının görüşleriyle uyuşup uyuşmadığını belirlemeye çalışacağız. Esed'in farklı yaklaşımını iyi anlayabilmek için öncelikle İslam âlimlerinin konu hakkındaki görüşlerini tespit etmek gerekmektedir.

I- İSLAM ÂLİMLERİNİN ANLAYIŞINA GÖRE AYETİN ANLAMI VE İLGİLİ HÜKÜMLER

HİRÂBE AYETLERİ OLARAK BİLİNEREN MÂİDE 5/33–34. AYETLERİ ŞÖYLEDIR:

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا
أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْقَوْنَ مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ
خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ {33} إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ
تَقْدَرُوا عَلَيْهِمْ فَاغْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ {34}

Bu ayetlerin, İslam âlimleri tarafından öteden beri kabul edilen anlama uygun olarak -konumuz açısından önemli olmayan bazı küçük ayrıntılar dışında- yapılan çevirisi de şu şekildedir:

Allah'a ve Resulüne karşı savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculığa çaba harcayanların cezası, ancak öldürülmeleri veya asılmaları veya elleri ve ayaklarının çaprazca kesilmesi veya o yerden sürülmeleridir. Bu, onlar için dünyadaki aşağılanmadır, ahirette de onlar için büyük bir azap vardır.(33) Ancak, sizin onlara güç yetirmenizden (yakalamanızdan) önce tövbe edenler başka. Biliniz ki, Allah çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.(34)

Nüzul Sebebi

Kur'ân ayetlerinin anlamlarının belirlenmesinde nüzul (iniş) sebebi/sebepleri -lafzın umumiliğine engel olmaksızın- anlamı açıklayıcı bir rol oynadıklarından, öncelikle konumuz olan ayetlerin nüzul sebeplerine bakmakta fayda vardır. Bu ayetlerin nüzul sebeplerine⁴ dair zikredilen hususlar olarak şunları görmekteyiz:

1- Ehli kitaptan (Yahudi veya Hıristiyan) bir topluluk hakkında inmiştir. Bunlar Hz. Peygamberle yaptıkları anlaşmayı bozarak yol kesip fesat çıkarmaya kalkışmışlardır. Bu bilgi İbn Abbas'dan gelen bir rivayete dayanır.

2- Müşrikler hakkında nazil olmuştur. İkrime, Hasan el-Basrî ve Atâ'dan gelen bir rivayet bu yöndedir.

3- Vakaları meşhur olan Ureyneliler⁵ hakkında nazil olmuştur. Rivayetlere göre Ureyne, Ukl veya Beciyle'den bir gurup, Müslüman olduklarını beyanla Medine'ye Hz. Peygamberin yanına gelmişler, yoksulluk ve hastalıklarını bildirmişlerdi. Hz. Peygamber onlara, zekat olarak toplanan Beytülmal'e (hazine) ait develerin sütlerinden ve idrarlarından içebileceklerini söyledi. Onlar da bahsedilen develerin yanına gidip süt ve idrarlarından içtiler, sağlıklarına kavuştular. Ardından irtidat edip (İslam'dan çıkıp) develerin çobanlarına saldırarak öldürdüler, develeri de sürüp götürdüler. Bu arada yol kesip ırza tecavüzde buldukları da rivayet edilir. Hâdis Hz. Peygambere intikal ettirilince, Peygamberin emriyle fâiller derhal takip edildi, yakalandılar, gözlerine mil çekildi,⁶ elleri ve ayakları kesildi, sonra

⁴ Nüzul sebepleri hakkında bkz. Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî (ö. 370/981), *Ahkâmü'l-Kur'ân*, Dâru'l-Fikr, I-III, Beyrut 1414/1993, II, 572-573; İbnü'l-Arabî, Ebû Bekr Muhammed b. Abdullah (ö. 543/1148), *Ahkâmü'l-Kur'ân*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-IV, Beyrut, 1408/1988, II, 91-93; Elmalılı, M. Hamdi Yazır (ö. 1361/1942), *Hak Dini Kuran Dili*, İstanbul 1979, III, 1661-1662.

⁵ Hadisler için bkz. Buhârî, Muhâribîn, 1-3 (6417-6420); Müslim, Kasâme, 2 (1671).

⁶ Bazı rivayetlerde onların çobanların gözlerine mil çektiklerinden, buna karşılık olarak Hz. Peygamberin de onlara aynı muameleyi yaptığından bahsedilmektedir. Bkz. Hâkim en-Nisâbüri (ö. 405/1014), *el-Müstedrek ala's-Sahîhayn*, IV, 408, Beyrut 1411/1990. Müslenin (kulak, burun kesme vb. işlemler) İslam dininde yasaklandığı konusunda geniş bilgi için bkz. *el-Mevsûa'tü'l-Fikhiyye*, Vizâratü'l-Evkâf, Küveyt, "مغلة" maddesi, XXXVI, 84 vd.

güneş altında sıcak bir yerde terk edildiler. Su istediler ama kendilerine su verilmedi, nihayet öldüler. Bu hâdise üzerine inen ayetlerin, Hz. Peygamberin uygulamasını neshettiği hatta bu sebeple onu azarlamaya yönelik olduğu da söylenmiştir.

4- Ebû Bürde olarak bilinen Hilâl b. Üveymir el-Eslemî'nin kavmi hakkında nazil olmuştur. Hz. Peygamber bu kişiyle ne lehine ne de aleyhine çalışmamak ve müslümanlara katılmak isteyenler eğer Ebû Bürde'ye uğrarsa onların emanda (güvenlik) olması şartıyla anlaşmıştı. Ancak Kinâne oğullarından bir gurup Müslüman olmak maksadıyla gelirken Ebû Bürde'nin adamları –onun yokluğunda- bu kişilerin yolunu kesmiş, öldürmüş ve mallarını almışlardı.

İslam âlimleri büyük çoğunlukla ayetlerin nüzul sebebini Ureyneliler olarak açıklamışlardır. Nüzul sebebi rivayetlerinde konumuz açısından önemli olan ortak nokta, bir eşkıyalık (hirâbe) suçundan ve onun cezasından bahsediliyor olmasıdır.

İslam âlimleri bu ayetlerin, had suçları arasında sayılan hirâbe (eşkîyalık) suçundan ve bunun cezasından bahsettiği, belirtilen cezaların Allah ve toplum hakkı olarak uygulanması gerektiği, kamu gücünün/hâkimin bu cezaları başka cezalarla değiştirmesinin mümkün olmadığı konularında ittifak halindedirler.⁷

A- HİRÂBE (EŞKIYALIK) SUÇU

1- Hirâbe Suçunun Tanımı

Hirâbe kelimesi, savaş anlamına gelen “harb” kökünden gelir ve sözlükte “muharebe, savaş açmak” anlamında kullanılır. Hirâbe suçunun, İslam hukukçularının çoğunluğu tarafından benimsenen tanımı şöyledir:

⁷ Cessâs, II, 543-574.

“Elindeki güce dayanarak, muhatapların dışardan yardım alamayacağı bir yerde, açıktan ve güç gösterisi şeklinde mal almak, öldürmek veya korku salmak amacıyla ortaya çıkmaktır”.⁸

Fıkıh kitaplarında bu suçu ifade etmek üzere “Katu’t-Tarık=yol kesme (eşkıyalık)” veya “es-sirkatü'l-kübrâ=büyük hırsızlık” ifadelerinin kullanıldığı da görülmektedir.⁹

2- Hirâbe Suçunun Meşrûiyeti

Hirâbe suçunun, İslam dininde büyük günahlardan kabul edilen bir suç olduğu hususunda âlimler ittifak etmişlerdir. Bu suçun ve cezasının dayanağı, yukarıda mealini verdiğimiz Mâide 5/33–34. ayetleri ve Hz. Peygamberin – nüzul sebebi konusunda bahsedilen- Ureyneliler hakkındaki söz ve uygulamalarıdır.¹⁰

3- Muhâripte (Eşkıya) Bulunması Gereken Özellikler

İslam hukukçuları genel olarak, yardım alma imkânı bulunmayan bir yerde, güç kullanarak ortaya çıkan, mükellef ve İslam hukuku hükümlerine muhatap kişinin muhârip (eşkıya) sayılacağını belirtmişlerdir. Bazı farklı görüşler olmakla birlikte, muhârip sayılacak kişide bulunması gereken şartlar özetle şunlardır:

a-İslam Hukuku Hükümlerine Uymakla Yükümlü Olmak

Müslüman, zimmî (İslam devleti vatandaşı gayri müslim) ve mürtedler (İslam'dan çıkanlar) İslam hukuku kurallarına muhatap kabul edilmişlerdir. Fakihlerin genel kabulüne göre harbî (müslümanlarla savaş halinde olan),

⁸ İbnü'l-Arabî, II, 94; İbn Kudâme Ebû Muhammed Muvaffakuddîn (ö. 620/1223), *el-Muğni*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, I-X, yy., ty., IX, 124.

⁹ Örnek olarak bkz. Serahsî, Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl (ö. 483/1090), *el-Mebsût*, Dâarulmarife, I-XXX, ty., IX, 195,197.

¹⁰ Buhârî, Muhâribîn, 1-3 (6417-6420); Müslim, Kasâme, 2 (1671). Ayrıca bkz. Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed (ö. 321/933), *Müşkilü'l-Âsâr*, Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, I-IV, Beyrut, ty., II, 45-72; San'ânî, Emîr Muhammed b. İsmail (ö. 1182/1768), *Sübülü's-Selâm*, Dâru'l-Hadîs, I-II, Kahire 1979, II, 336-337; Şevkânî, Muhammed b. Ali (ö. 1250/1834), *Neylü'l-Evtâr*, Dâru'l-Hadîs, I-VIII, Kahire 1993, VII, 11, 181-186.

muâhed (müslümanlarla anlaşma yapmış olan) ve müste'men (geçici bir süre izinle İslam ülkesinde bulunan turist vb.) olanlar, İslam hukuku kurallarına uymakla yükümlü sayılmamıştır.¹¹ Ancak bazı İslam alimleri, suç (eşkîyalık) İslam ülkesinde işlendiği ve masum kişilere yönelik bir düşmanlık olduğu takdirde, artık failin müslüman, zimmî, muâhid veya harbî olmasının fark etmeyeceğini açıklamışlardır.¹²

b-Mükellef Olmak¹³

İslam dininin emir ve yasaklarına muhatap (mükellef) olmak için gerekli olan akıl ve buluğ şartları, had cezalarının uygulanması konusunda da gereklidir. Hirâbe de bir had suçu olarak kabul edildiğinden, mükellefiyet şartı burada da aranmaktadır.

c-Silahlı Olmak¹⁴

Hanefî, Zahirî ve Hanbelî âlimlere göre muhârip (eşkîya) silahlı olmalıdır. Hirâbe suçu bakımından taş ve sopa da silah olarak kabul edilmiştir. Silahlı olmayan birine muhârip denilemez.

Mâlikî ve Şâfiî fakihler ise, silah bulundurma şartını ileri sürmeyerek tekme, tokat vb. ile de olsa zor kullanma, üstünlük sağlama ve mal almayı, suçun oluşumu için yeterli görmüşlerdir.

¹¹ Şâfiî, Muhammed b. İdrîs (ö. 204/820), *el-Ümm*, Dâru'l-Ma'rife, I-VIII, Beyrut, ty., IV, 312-313; Sehnûn, İbn Sâid et-Tennûhî (ö. 240/854), *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-IV, Beyrut 1415/1994, IV, 553; İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed (ö. 456/1063), *el-Muhallâ*, Dâru'l-Fikr, I-XII, Beyrut, ty., XII, 292-293. Müşrik, kafir ve mürtetlerin işledikleri suçun hirâbe suçu kapsamına girmediği görüşü için bkz. Serahsî, IX, 134, 195; İbnü'l-Arabî, II, 92-94.

¹² Seyyid Sabık, *Fikhü's-Sümme*, 3. Bası, Dâru'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut 1397/1977, II, 464.

¹³ Sehnûn, IV, 555; Kâsânî, Alâuddîn Ebû Bekr (ö. 587/1191), *Bedâiu's-Sanâi'*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-VII, Beyrut, ty., VII, 91.

¹⁴ Sehnûn, IV, 556; İbn Hazm, XII, 281; İbnü'l-Arabî, II, 94; Kâsânî, VII, 90-91; Şirbînî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb (ö. 997/1570), *Muğni'l-Muhtâc*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-VI, Beyrut, 1415/1994, V, 497 vd.

d-Suçu Yerleşim Yeri (şehir) Dışında İşlemek (mağdurların yardım alma imkanı olmaması)¹⁵

Mâlikî, Şâfiî ve Zâhirî mezhebi âlimleri ile Hanefîlerden Ebû Yûsuf ve Hanbelîlerin bir kısmına göre, hirâbe suçunun oluşumu için, suçun yerleşim yerlerinden uzak bir mekanda işlenmesi şart olmayıp mağdurun yardım alma imkanının bulunmaması yeterlidir. Yardım alamamanın değişik sebepleri bulunabilir. Yerleşim yerlerinden uzakta olmak, yerleşim yerindeki otoritenin veya ahâlinin zafiyeti vb. durumlar yardım alamamanın sebebi olabilir. Bu nedenle, suçun yerleşim yerlerinden uzakta işlenmiş olmasını şart koşturmak, isabetli bir sınırlama değildir. Zira ilgili ayette (Mâide, 5/33-34) de böyle bir sınırlama getirilmemiştir. Üstelik şehirde işlenen suçun daha büyük bir korku ve zarara sebebiyet vereceğini söylemek mümkündür. Bu âlimlere göre, şehirde silahlı ev baskını yaparak, ev halkını etkisiz hale getirip yardım isteme imkanlarını da yok eden kişiler, hirâbe suçundan yargılanırlar.

Hanefîler ile Hanbelîlerin diğer kısmına göre, hirâbe suçunun yerleşim yerleri dışında işlenmiş olması şarttır. Köy ve şehir içinde işlenen korkutma ve mal alma türü suçlar hirâbe kapsamına girmez. Bu tür suçları hırsızlık ve zimmete geçirme gibi suçlar olarak değerlendirmek gerekir. Onlara göre, hirâbe suçu yol kesme tarzında yapıldığından, yerleşim yerinde yol kesmekten bahsedilemez. Ayrıca yerleşim yerinde genellikle yardım alma imkanı bulunur.

e-Erkek Olmak¹⁶

Mâlikî, Şâfiî, Hanbelî ve Zâhirî mezhebi fakihleri, muhâribin kadın veya erkek olması arasında bir fark görmemişlerdir. Onlara göre önemli olan, bu suçu işleyebilecek güç, imkan ve kabiliyete sahip olmaktır.

¹⁵ Şâfiî, *el-Ümm*, VI, 164; Sehnûn, IV, 534; Cessâs, II, 580-581; İbn Hazm, XII, 274-283; Serahsî, IX, 201 vd.; İbnü'l-Arabî, II, 95; İbn Kudâme, IX, 124 vd.; *el-Mevsûa'tü'l-Fıkhîyye*, "حرابة" maddesi, XXVII, 157-158.

¹⁶ Şâfiî, *el-Ümm*, IV, 312; Sehnûn, IV, 555; İbn Hazm, XII, 272 vd.; Serahsî, IX, 197-198; İbn Kudâme, IX, 131; *el-Mevsûa'tü'l-Fıkhîyye*, "حرابة" maddesi, XXVII, 156- 157.

Hanefi mezhebi fakihleri ise çoğunlukla muhâribin erkek olmasını şart koşmuşlardır. Onlara göre hirâbe suçu, savaşa kalkışma ve üstünlük taslama tarzında bir isyan anlamı taşıdığı için, kadınlar, kalplerinin inceliği ve bünyelerinin zayıflığı sebebiyle, hirâbe suçunu işlemeye ehil değildirler, normalde kadınlar bu suçu işlemezler.

f-Suçu Açıktan/Alenen İşlemek¹⁷

Mal almanın hirâbe suçu sayılabilmesi için, eylemin herkesin gözü önünde alenen yapılması gerekir. Mal gizlice alındığı takdirde hırsızlık suçundan, ani bir hareketle kapıp kaçma durumunda da kapkaç suçundan bahsedilir.

4- Hirâbe Suçunun İspatı

İslam hukukçuları, hirâbe suçunun ikrar veya iki adil şahidin şahitliği ile ispat edileceğini beyan etmişlerdir.¹⁸

B- HİRÂBE (EŞKIYALIK) SUÇUNUN CEZASI

1- Hirâbe Cezasının Mahiyeti Hakkındaki Görüşler¹⁹

Fıkıh âlimleri, hirâbe suçunun cezasının had cezalarından biri olduğu ve dolayısıyla –yakalanmadan önce tövbe etmedikleri takdirde- bu cezanın düşürülmesi veya affının söz konusu olamayacağını ittifakla belirtmişlerdir. Bu görüşlerini, yukarıda zikrettiğimiz Mâide suresi 5/33-34. ayetlerine dayandırmaktadırlar. Fıkıh bilginleri, hirâbe suçunun cezasının –ayette belirtildiği üzere- öldürülme, asma, el ve ayağın çapraz kesimi veya sürgün olduğu konusunda da ittifak halindedirler. Ancak bu cezaların nasıl uygulanacağı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür;

¹⁷ Cessâs, II, 581; İbn Hazm, XII, 281; İbnü'l-Arabî, II, 95; İbn Kudâme, IX, 125.

¹⁸ Şâfiî, *el-Ümm*, VI, 165; Serahsî, IX, 203; Kâsânî, VII, 93.

¹⁹ Şâfiî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, 2. Basım, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I-II, Beyrut, 1980, I, 313-314; *el-Ümm*, VIII, 372; Sehnûn, IV, 552-553; Cessâs, II, 574-576; Serahsî, IX, 135, 195-196; İbnü'l-Arabî, II, 97-99; İbn Kudâme, IX, 125 vd.

Şafîiler, Hanbelîler ve Hanefîlerden Ebû Yûsuf ile İmam Muhammed'e göre, ayetteki (وَأَوْ = veya) bağlacı tertip ve türü ifade eder. Yani suçun türüne göre verilecek ceza da değişir. Buna göre, adam öldüren ve mal alan suçlu, öldürülür ve asılır. Sadece mal alanın sağ eli ile sol ayağı kesilir. Yol kesip korku saldığı halde adam öldürmeyen ve mal da almayan, sürgün edilir. Şâfiîlere göre bu sürgün, had değil bir ta'zir türüdür. Dolayısıyla uygulanıp uygulanmaması veya başka bir cezaya dönülmesi devlet başkanının (İmâm) takdirindedir.

Ebû Hanife'ye göre hem adam öldürmüş hem de mal almış muhârip konusunda devlet başkanı (İmâm) üç şıktan birini seçebilir: İsterse el ve ayaklarını çapraz keser ve sonra öldürür, isterse sadece öldürmeye karar verir, isterse asar. Ebû Hanife'ye göre asmadan maksat, suçluyu teşhir edip ölüme terk etmektir. Ancak üç günden fazla tutulmamalıdır. Ona göre, bu durumda el ve ayak kesme cezası tek başına verilemez, bunu mutlaka öldürme veya asma cezası takip etmelidir. Çünkü işlenen suç, hem adam öldürme hem de mal almayı kapsamakta olduğundan, sadece el ve ayak kesmeyle yetinmek doğru olmaz. Ebû Hanife'ye göre, adam öldürmeden ve mal almadan önce yakalanan muhârip önce ta'zir edilir sonra tövbe edinceye kadar hapsedilir. Ayetteki (nefy) kelimesinin anlamı budur. Sadece mal alanın –nisap miktarında olmak şartıyla- el ve ayağı çapraz kesilir. Sadece adam öldürmüş olan da öldürülür.

Diğer âlimlere göre ise ayette (وَأَوْ = veya) bağlacı muhayyerliği ifade eder. Buna göre devlet başkanı (İmâm) hirâbe suçu fâiline, - öldürme ve mal alma durumu olmasa bile- ayette belirtilen dört cezadan istediğini uygulayabilir. Bu yaklaşımı benimseyen İmam Malik'in görüşü şöyledir: Adam öldüren muhârip öldürülür, böylesi için el ve ayak kesme veya sürgün cezasından bahsedilmez. Devlet başkanı onu doğrudan öldürme veya asarak öldürme konusunda muhayyerdir. Ancak maslahat (yarar) görürse öldürme cezasını iptal edebilir. Sadece mal almış, adam öldürmemiş muhârip için öldürme, asma veya çapraz kesme cezalarından biri uygulanır. Ne mal almış ne de adam öldürmüş sadece korku salmış muhârip için öldürme, asma, çapraz kesme veya sürgün cezalarından biri tercih edilir. İmam Malik'e göre kadın muhârip için verilecek ceza ya öldürme veya çapraz kesmedir. Kadınlar için asma ve sürgün cezaları verilmez.

Buraya kadar aktarılan bilgiler çerçevesinde hangi suç için hangi cezanın verileceği konusundaki görüşler toplu halde aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 1

Görüş Sahibi	Suç	Ceza
Şafîiler, ,Hanbelîler ,Ebû Yûsuf İmam Muhammed	Adam öldüren ve mal alan	Öldürülür ve asılır
	Sadece adam öldüren	Öldürülür
	Sadece mal alan	Sağ eli ile sol ayağı kesilir
	Yol kesip korku saldığı halde adam öldürmeyen ve mal da almayan	Sürgün edilir Şafîilere göre ta'zir,) (diğerlerine göre had
Ebû Hanife	Hem adam öldürmüş hem de mal almış	:şıktan biri seçilir 4 El ve ayaklarını çapraz -1 kesilir ve sonra öldürülür El ve ayaklarını çapraz -2 kesilir ve sonra asılır Öldürülür-3 Asılır (teşhir ile ölüme -4 (terk
	Sadece mal alan	El ve ayağı çapraz kesilir
	Sadece adam öldürmüş olan	Öldürülür
	Adam öldürmeden ve mal almadan önce yakalanan	Önce ta'zir edilir sonra tövbe edinceye kadar hapsedilir
İmam Mâlik	Adam öldüren	:şıktan biri seçilir 2 Öldürülür (doğrudan -1 öldürme veya asılı (durumdayken öldürme Maslahata binaen öldürme -2 cezası iptal edilebilir
	Sadece mal almış, adam öldürmemiş	:şıktan biri seçilir 3

		Öldürülür-1 Asılır-2 El ve ayağı çapraz kesilir-3
	Ne mal almış ne de adam öldürmüş sadece korku salmış	:şıktan biri seçilir 4 Öldürülür-1 Asılır-2 El ve ayağı çapraz kesilir-3 Sürgün edilir-4

2- Hirâbe Cezasının İnfazı Hakkındaki Görüşler

İslam âlimleri, ayette belirtilen öldürme, asma, çapraz kesme ve nefy (sürgün) cezaları konusunda ittifak etmekle birlikte, bu cezaların infaz şekli hususunda farklı görüşler belirtmişlerdir. Şimdi bu cezaların infaz şekli konusundaki eğilimler ve bunların doğurduğu neticeler üzerinde duralım.

Öldürme²⁰

Öldürme cezası, kılıçla suçlunun boynunu vurmaktır. İslam âlimleri, hirâbe suçunda uygulanan öldürmede had cezası olma özelliğinin mi yoksa kısas özelliğinin mi galip olduğu hususunu tartışmışlardır:

1-Hanefîler, Şafîîler, Mâlikî ve Hanbelîlerden de bir görüşe göre burada had özelliği galiptir. Buna göre hirâbe suçlusunun öldürmeyi kesici vb. bir aletle yapmış olması şart değildir, kâtil ile maktul arasında uygunluk şartı (hür-köle, müslüman-zimmi vb.) aranmaz, kısas hakkına sahip olanların afından da bahsedilmez.

2-Şafîîlerin tercih edilen görüşü ile Hanbelîlerin diğer görüşüne göre, burada kısas özelliği galiptir. Buna göre hirâbe suçlusu öncelikle kısas esası-

²⁰ Şâfiî, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, I, 315-316; *el-Ümm*, VI, 165; Cessâs, II, 577; İbnü'l-Arabî, II, 101; İbn Hazm, XI, 182; XII, 298; Serahsî, IX, 196-197, 199; İbn Kudâme, IX, 126; Şirbîni, V, 502.

na göre öldürülmelidir. Şayet kısas hakkına sahip olanlar affederse, had olarak öldürülür. Ayrıca kâtil ile maktul arasında uygunluk şartı aranır.

Asma²¹

Asma cezası, suçluyu ağaca bağlayarak ellerinden asmaktır. Âlimlerin asma işleminin zamanı ve süresi konusundaki görüşleri şöyledir:

1-Hanefîler ve Mâlikîlere göre suçlu canlı olarak asılır, teşhir edilir ve asılı durumdayken öldürülür. Hanefîlere göre ölümünden sonra üç gün daha asılı olarak bekletilir. Mâlikîler ise bekletme süresini yetkililerin takdirine bırakmıştır.

2-Şafiîlerin bir görüşüne göre önce teşhir için canlı olarak asılır sonra indirilir ve öldürülür.

3-Hanbelîlere ve Şafiîlerin tercih edilen görüşüne göre, önce öldürülür sonra cesedi asılır. Bu görüş ayetteki sıralamaya (öldürme-asma) dayanmakta ve canlı olarak asılmayı bir tür işkence olarak değerlendirmektedir. Buna göre öldürülen suçlu, yıkanıp kefenlendikten ve namazı kılındıktan sonra asılarak üç gün bekletilir.

Çapraz kesme²²

Çapraz kesmekten maksat, sağ el ile sol ayağın kesilmesidir. El ve ayağın çapraz kesilmesi hususunda konumuz açısından farklı bir görüş bulunmamaktadır. Bu hususta ayrıntılı bilgi için, hırsızlık suçunda uygulanan el kesme cezasıyla ilgili hükümlere müracaat edilmesi gerekir.

²¹ Cessâs, II, 578; İbn Hazm, XII, 293 vd.; İbnü'l-Arabî, II, 100; İbn Kudâme, IX, 126-127; Şîrbînî, V, 501.

²² İbnü'l-Arabî, II, 99-100; İbn Kudâme, IX, 128-129.

Nefy (Sürgün/hapis)²³

Ayetteki (nefy) kelimesinin anlamı konusunda fakihlerin görüşleri şöyledir:

1-Hanefîler: Tövbe edinceye veya ölünceye kadar hapsedilmesidir.

2-Mâlikîler: İkamet yerinden uzak bir yere götürülüp orada hapsedilmesidir.

3-Şâfiîler: Hapis ve sürgün gibi işlemlerdir.

4-Hanbelîler: Bir yerde yerleşme imkanı vermeden sürekli göçe zorlamaktır.

Mezheplerin bu görüşleri yanında, sürgünün İslam ülkesi dışına yapılması ve kendilerine had cezası uygulanmak üzere sürekli takip edilmeleri gibi görüşler de ileri sürülmüştür.

Kadının sürgüne gönderilip gönderilmeyeceği ve bu sürgünün şartları hususlarında ayrıntılı tartışmalar bulunmaktadır.

3- Hirâbe Suçunda Cezanın Düşmesi²⁴

Hirâbe suçunda cezanın düşmesi hususunu, suçun Allah hakkı ve kul hakkı boyutlarına bakarak ele almak gerekmektedir.

Henüz yakalanmadan tövbe eden muhâriplerin Allah hakkı sayılan öldürme, asma, çapraz kesme ve sürgün cezaları düşer. Bu husus Mâide 5/34. ayetle sabit olup âlimlerin ittifakıyla da benimsenmiştir. Ancak kul hakları tövbe ile düşmez. Fakihlerin çoğunluğuna göre, aldıkları malları iade eder

²³ Şâfiî, *el-Ümm*, VI, 164; Sehnûn, IV, 504, 552; Cessâs, II, 578-579; İbn Hazm, XII, 99-100; Serahsî, IX, 198, 199; İbnü'l-Arabî, II, 99; *el-Mevsû'atü'l-Fıkhiyye*, حراة maddesi, XXVII, 161.

²⁴ Şâfiî, *Ahkâmü'l-Kur'an*, I, 315; Cessâs, II, 579-580; Serahsî, IX, 196-197; İbnü'l-Arabî, II, 101-103.

veya öderler. Hanefîlere göre, aldıkları malları –eğer mevcutsa- iade ederler. Adam öldüren, kısas ile öldürülür. Hak sahibinin affı ile kul hakkı düşebilir.

4- Hirâbe cezası uygulanan kişinin cenaze namazı²⁵

Hanefîlere göre yol kesen eşkıyanın (kuttâu't-tarîk) cenaze namazı kılınmaz. Diğer âlimlere göre kılınır. Ancak bazı âlimler, devlet başkanının ve önde gelen yerel kişilerin (dinî lider, vali vb.) bu tür cenaze namazlarına katılmalarını uygun görmemişlerdir.

5- Hirâbe Suçunun Dünyevî Cezasının Uygulanmasının Uhrevî Cezayı Düşürüp Düşürmeyeceği²⁶

İslam hukukçuları, dünyada uygulanan şer'î cezaların ilgili oldukları suçun günahını da düşürüp düşürmediği, diğer bir ifadeyle dünyevî cezanın uygulanmasıyla fâilin ilgili uhrevî cezadan da kurtulup kurtulmadığı hususunda farklı görüşler belirtmişlerdir. Bu tartışmalarda konumuz olan Mâide 5/33. ayetinde geçen “*Bu, onlar için dünyadaki aşağılanmadır, ahirette de onlar için büyük bir azap vardır*” ifadesinin yorumu etkili olmuştur. Özellikle Hanefî âlimler, dünyevî cezanın uhrevî cezayı düşürme yönünde bir etkisi olmadığını savunurken, çoğunluğu teşkil edenler ilgili hadislere dayanarak uhrevî cezanın da düşeceğini söylemişlerdir. Ancak Tahâvî, İbn Hazm ve Kurtubî gibi âlimlerin, ayetin mezkûr ifadesine dayanarak, hirâbe suçunun uhrevî cezasının düşmemesini istisna kabul edip orta bir yol tuttıkları görülmektedir.

II-MUHAMMED ESED'İN MEAL-TEFSİRİ VE DEĞERLENDİRMESİ

Mâide 5/33–34. ayetlerinin çevirisinin incelediğimiz birçok meal ve tefsirde öteden beri benimsenen anlayışa uygun olarak yani Allah'a ve Peygamberine savaş açan ve fesat yayanların cezasının öldürülmek, asılmak, el

²⁵ *el-Mevsû'atü'l-Fıkhiyye*, جناز, maddesi, XVI, 37.

²⁶ Bkz. Esen, Hüseyin, “İslam Hukukunda Cezaların Keffâret Olması”, *İslami Araştırmalar*, Cilt: 16, Sayı: 2, 2003, s. 217-231.

ve ayaklarının çapraz kesilmesi ve sürülmeleri olduğunu beyan eder tarzda yapıldığını görmekteyiz. Ancak Muhammed Esed'in eserinde yepyeni bir çeviri ve yaklaşımla karşılaşmış bulunuyoruz ki bu çeviri şöyledir:

“Allah'a ve Elçisine karşı savaş açanların ve yeryüzünde fesadı yaymaya çalışanların büyük kısmının öldürülmeleri veya asılmaları veya döneklilikleri yüzünden büyük kısmının ellerinin ve ayaklarının kesilmesi yahut yeryüzünden [tamamıyla] sürülmeleri, yalnızca bir karşılıktan ibarettir. İşte bu, onların bu dünyada uğradıkları zillettir. Öteki dünyada ise [daha] korkunç bir azap bekler onları, (33) ancak [ey müminler] siz onlardan daha güçlü hale gelmeden önce tövbe edenler hariç: çünkü bilmelisiniz ki Allah çok bağışlayıcıdır, rahmet kaynağıdır. (34)”²⁷

Bu çevirinin ne anlama geldiğini müellifin dipnotlarda yaptığı açıklamalar ışığında şöylece özetlemek mümkündür;

Bu ayet şer'î bir hüküm yani hirâbe suçu ve bunun cezasını bildirmez, aksine geniş zaman kipinde okunarak bir durum tespiti şeklinde anlaşılmalıdır. Başka insanların Allah inancını sarsmaya ve yıkmaya yönelik bilinçli davranışlar, Allah'ın koyduğu ve bütün elçilerin açıkladığı ahlakî ilkelere düşmanca bir muhalefet ve onların kasıtlı olarak göz ardı edilmesi, bu kişilerin bütün dinî/manevî değerlerini kaybetmelerine yol açar ve sonuçta düşükleri uyumsuzluk ve sapıklık, aralarında dünyevî amaçlar uğruna hiç bitmeyen bir çatışmayı teşvik eder; birbirlerinden çok sayıda insan öldürülür ve birbirlerine işkence ederek sakat bırakırlar. Sonuçta bütün bir toplum silinip gider yani yeryüzünden sürülmüş olurlar. Bu onların yaptıklarının dünyadaki doğal karşılığıdır. Öteki dünyada ise korkunç bir azap onları beklemektedir. Ancak ahlakî prensiplere inanan kişiler hâkim duruma geçmeden önce tövbe edenlerin tövbesi kabul edilir. Bundan sonra yapılan tövbe ise, hiçbir ahlakî/manevî değer taşımayıp hâkim güce uyum sağlamaktan başka bir şey değildir.

Muhammed Esed, özetlediğimiz bu anlamı çıkarmak ve öteden beri kabul gören anlamı reddetmek için dayanak/gerekçe olarak bazı hususlar sıralamaktadır. Esed'in maddeler halinde sunduğu dayanakları ve bunların tarafımızdan yapılan değerlendirmeleri şöyledir:

²⁷ Mâide 5/33–34.

1-Bu cümlede geçen dört edilgen fiil –öldürülme, asılma, kesilme, sü-rülme- geniş zaman kipindedirler ve bu şekilde iken gelecek zaman veya e-mir halini ifade etmezler.

İslam âlimlerinin bu ayetten çıkardıkları emredici nitelikli hüküm, (يُقْتَلُوا , يُصَلُّوا , تُقَطَّعُ , يُنْفَوُا) fiillerinin gelecek zaman ifade etmesi veya emir halinde olmasından değil, cümlenin bir isim cümlesi olmasından kaynaklanmaktadır. Zira birinci fiil olan (يُقْتَلُوا) nün başındaki أَنْ bu fiili masdara çevirmekte ve diğerleri de atıf yoluyla ona bağlanmak suretiyle hep birlikte müptedanın haberi durumunda bulunmaktadır. Yani müpteda ve haberden oluşan bir isim cümlesi olarak bu cümle (جزائهم قتلهم) = onların cezası, öldürülmeleri... dir) takdirindedir. Bu sebeple, mezkur fiillerden gelecek zaman veya emir anlamlarını çıkarmaya zaten gerek yoktur. İsim cümlelerinde zaman boyutu da olmadığından, fiil cümlelerine nispetle isim cümlelerinin vurgusu daha kuvvetlidir.

Diğer taraftan meal sahibinin çeviriyi “onların cezası, öldürülmeleri... dir” tarzında yapmak yerine, müpteda ile haber yer değiştirilerek “öldürül-meleri... bir karşılıktan ibarettir” şeklinde sunduğu görülmektedir. Yani vurgu, (أَنْ يُقْتَلُوا) üzerinde olması gerekirken (جزاء) üzerine yapılmıştır. Halbuki meal sahibinin, başka ayetlerde geçen benzer kalıp ifadelerde²⁸ vur-guyu –klasik anlayışa uygun olarak- haber üzerinde yaptığını görmekteyiz. Bu ayetin çevirisinde vurgunun değiştirilmesi, anlamın değişmesine yol aç-maktadır. Nitekim meal sahibi, kendi belirlediği anlama ulaşabilmek için (جزاء) kelimesini de Türkçede kullandığımız anlamda “ceza” olarak değil “karşılık” anlamında çevirme yolunu seçmiştir. Böylece kelime, “olayların

²⁸ Bkz. Nahl 16/40 (إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ) =Biz, ne zaman bir şeyin olmasını istesek, ona sadece “Ol” deriz.) ve Yasin 36/82 (إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ) =Bir şeyin olmasını istediğinde ona sadece “Ol” der). Eğer bu ayetlerde müpteda ile haberin yerleri değiştirilirse, vurgu şunun gibi olurdu: (“Ol” demesi, onun bir durumu/emrinden ibarettir). Yine Nur 24/51 (إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا) =...müminlerin söyleyeceği tek söz: “İşittik ve itaat ettik” sözü olmalıdır). Burada da eğer vurgu değiştirilseydi (müminlerin “İşittik ve itaat ettik” demeleri, onların biz sözünden başka bir şey de-ğildir) şeklinde olurdu. Geniş bilgi için bkz. Sayı, Ali, Kur’an’da **إِنَّمَا** edatı üzerine, *İs-lamî Araştırmalar*, cilt: 2, sayı: 6, Ocak 1988, s. 75-84.

tabî seyri içerisinde ulaşacağı nokta” veya determinist bir ifadeyle “bu işin neticesi” anlamıyla çevrilmiştir. Halbuki müpteda ile haberin yerleri değiştirilmeden yapılan klasik çeviride, bu kelimenin ceza veya karşılık anlamında çevirisi, anlama etki edecek bir farklılık ortaya çıkarmamaktadır. Zira suç ve cezayı belirleyen yüce Allah’ın söz konusu suça karşılık olarak belirlediği şeyin Türkçede kullandığımız anlamda bir ceza niteliğine sahip bulunduğu açıktır.

2- “Yukattelû” formu sadece öldürülmeyi değil, gramerin temel bir kuralı gereği “onların büyük bir kısmı öldürülüyor” anlamını gösterir. Aynı durum “yusallebû” ve “tukattaû” fiilleri için de geçerlidir. Eğer bunlar emredilmiş cezalar olsa, “büyük bir kısmının öldürülmesi” ifadesi suçluların tamamını kapsamadığı için, keyfilik varsayımına yol açar. Böyle bir keyfilik ise yüce Allah’a nispet edilemez.”

“Yukattelü” ile “yuktelü” arasında gramer bakımından fark bulunduğu muhakkaktır. Tef’îl kalıbı genellikle teksir=çoğaltma/vurgu ifade eder ve bu teksir bazen fiilde, bazen fâilde bazen de mef’ûlun bih’de olur. Bu kalıpta kullanılan kelimelerin teksîr dışında başka anlamlar için kullanılması da mümkündür.²⁹ Meal sahibi kendisini önce teksir anlamı üzerinde şartlandırdığı³⁰ sonra da çevirisini “büyük bir kısmının öldürülmesi” şeklinde yaptığı

²⁹ Bu kalıbın ta’diye, teksîr, selb, teveccüh, tesmiye, dua vb. anlamlarda kullanım örnekleri için bkz. Ebû Hayyân, el-Endelûsî (ö. 745/1344), *İrtişafü’l-Darb min Lisâni’l-Arab*, Kahire 1418/1998, I, 174.

³⁰ Örneğin Tâhâ 20/97. ayetindeki (لَنُحَرِّقَنَّهٗ) ifadesini “onu nasıl yakacağız” şeklinde yukarıdaki gibi teksir anlamı vermeden çevirmiştir. Halbuki buradaki fiile de yukarıdaki gibi teksir anlamı verilseydi “onun büyük bir kısmını yakacağız” şeklinde olurdu ki böyle bir çevirinin isabetsizliği açıktır. Bunun gibi Yunus 10/92. ayetteki (تَنْجِيكَ) “elbette seni kurtaracağız” kelimesi için de aynı teksir anlamını vermek mümkün değildir. Zira bu örneklerde vurgu/mübalâğa anlamı vardır. Dikkatimizi çeken bir husus da başka ayetlerde geçen Firavun’a ait benzer ifadelerin çevirilerinde çevirenlerin özensiz davranmış olmalarıdır. Örneğin 7/124. ayetteki (لَأَصْلَبَنَّكُمْ أَهْمِيْنَ) ibaresi “(içinizden) pek çoğunu topluca asacağım” şeklinde, 26/49. ayetteki (وَأَصْلَبَنَّكُمْ أَهْمِيْنَ) ibaresi ise “hepinizi astracağım” şeklinde çevrilmiştir. Suçluların hepsini asmakla pek çoğunu asmak elbette farklı ifadelerdir. Temel çıkış noktalarından biri olarak tef’îl kalıbının her zaman teksîr ifade ettiğini savunan ve orijinalinde bu teksir anlamı için (in great numbers) ifadesini kullanan Esed adına 26/49. ayette yapılan çeviri yazarın çıkış noktasıyla çelişmektedir. Esed,

için kendini zora sokmuştur. Nitekim önceki müfessirler de söz konusu fiillerin, cezanın uygulanacağı kişiler bakımından teksir anlamı ifade ettiğini belirtmiş³¹ ve anlamı (الواحد بعد الواحد)³² “teker teker/birbiri ardına/sırayla” şeklinde ortaya koymuşlardır. Böylece –meal sahibinin düşüncesinin aksine- suçlulardan hiç birinin cezasız kalmayacağına, cezanın gevşeklik/yumuşaklık gösterilmeden kesinlikle uygulanmasına vurgu/mübalaga³³ yapılmış olmaktadır.

Diğer taraftan İslam âlimlerinin öteden beri benimsediği yorum çerçevesinde, söz konusu ayetteki kelimelerin tef’il kalıbında ve kesret anlamı yüklenerek yapılan çevirisinin, şer’î hüküm/ceza bakımından bir etkisinin bulunmadığı da açıktır. Meal sahibi ise kendi yüklediği anlamlar ve yorumlarıyla –varmak istediği- şer’î hükmü tümüyle ortadan kaldırma sonucuna ulaşmaktadır. Diğer taraftan bu kelimelerin şeddesiz olarak sülâsiden (şeddesiz) okunduğu kıraatler³⁴ de vardır ki bunlar da meal sahibinin yorumu aleyhine delil teşkil ederler.

3-Şayet bu ayet şer’î bir hüküm olarak alınırsa “yeryüzünden sürülmeleri” ibaresinin anlamı ne olacaktır? Bazılarına nispet edilen “İslam topraklarından çıkarmak” şeklinde anlamak isabetli değildir. Çünkü Kur’ân’da (الأرض = yeryüzü) teriminin böyle sınırlı bir anlamda kullanıldığının örneği yoktur.

Meal sahibi (الأرض) kelimesini “yeryüzü” şeklinde çevirmeyi tek doğru seçenek olarak sunmakla çıkmaza girmiştir. Halbuki diğer kaynaklarda bu kısım “buldukları yerden sürülmeleri” şeklinde çevrilmiştir. (الأرض) kelimesinin Kur’ân-ı Kerim’de –meal sahibinin iddiasının aksine-

26/49. ayette yapılan çeviri yazarın çıkış noktasıyla çelişmektedir. Esed, “hepinizi astraçım” anlamını doğru kabul etmediğini Maide 5/33-34. ayetlerinde açıklamaktadır.

³¹ Ebû Hayyân, *el-Bahrul-Muhît*, Beyrut 1412/1992, IV, 241.

³² Neseî, Ebul-Berekât Abdullah b. Ahmed (ö. 710/1310), *Tefsiru'n-Neseî (Medârik)*, Kahraman Yayınevi, İstanbul 1984, I, 282.

³³ Sâbüni, Muhammed Ali, *Ravâiu'l-Beyân*, Dersaadet Kitabevi, İstanbul, ty., I, 546.

³⁴ Ebû Hayyân, *el-Bahrul-Muhît*, IV, 241; Ateş, Süleyman, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1989, II, 544. Firavunun tehdidinden bahseden ayetteki kelimelerin şeddesiz (tahfif) kıraati için bkz. Beyzâvî, Ebû Saîd Nâsirüddin Abdullah b. Ömer (ö. 685/1286), *Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Te'vil*, Beyrut 1416/1996, IV, 61.

yeryüzü anlamı dışında sınırlı bir yeri/bölgeyi ifade için kullanımları da mevcuttur. Nitekim meal sahibi de yerine göre böyle çeviriler yapmıştır. Örnek olarak 12/21 (o ülkede); 12/55 (ülkenin hazineleri); 12/56 (o ülke); 12/73 (bu ülke); 17/76 ([doğduğun] toprakta); 21/71 (bir beldeye); 21/81 (ülkeye) çevirileri zikredilebilir. Söz konusu örneklerde müellifin, belirli bir yeri/bölgeyi ifade eden çeviriler yapmış olması, “Kur’ân’da (الأرض) = yeryüzü) teriminin böyle sınırlı bir anlamda kullanıldığının örneği yoktur” iddiasıyla çelişmektedir.

Söz konusu ifadeyi “buldukları yerden sürülmeleri” şeklinde anlayan âlimlerden bazıları, bu sürgünün –İslam toprakları içinde başka bir bölge yerine- İslam toprakları dışına yapılması görüşünü beyan etmiş olabilir. Bu görüşlerine delil olmak üzere ayrıca (الأرض) kelimesinin Kur’ân’da “İslam ülkesi” anlamında kullanılıp kullanılmadığının önemi yoktur. Zaten İslam hukukçularının büyük çoğunluğu bu ifadeyi, İslam ülkesi içinde sürgün, hapis, göçe zorlama vb. tarzda³⁵ yorumlamıştır.

4-Kur’ân, kitlesel asılmaya ve kitlesel imhaya işaret eden tamamıyla aynı ifadeleri Firavun’un ağzından müminlere karşı bir tehdit olarak nakleder. Kur’ân’ın, Allah’ın düşmanı bir insana izafe ettiği bu ifadelerin aynısı ile bir ilahî kanunu yürürlüğe koyması düşünülemez.

Firavun’un kınanması, cezanın (el-ayak kesme ve hurma kütüklerine asma)³⁶ iman etmiş masum insanlara hatta Allah’ın elçisine yönelik olarak haksız yere uygulanmak istemesi sebebiyledir. Ayetlerde de ifade edildiği üzere Firavun’un suç saydığı şey, kendi izni olmadan insanların Allah’a ve onun peygamberi Musa’ya (a.s) iman etmeleri ve bu işin İsrailoğullarını şehirden çıkarmak için kurulan bir tuzak³⁷ olduğudur. Dolayısıyla konumuz olan hirâbe ayetleriyle Firavun’un ifadeleri arasında suç ve cezayı belirleme yetkisi, suçun mahiyeti, cezanın mahiyeti ve taraflar bakımından neredeyse alaka kurulamayacak ölçüde farklılık bulunduğu muhakkaktır.

³⁵ Bkz. *el-Mevsû’atü’l-Fıkhiyye*, XXVII, 161, حرابة maddesi.

³⁶ Firavunun ifadeleri için bkz. A’raf 7/24; Taha 20/71; Şuara 26/49.

³⁷ A’raf 7/23; Taha 20/71; Şuara 26/49.

Şayet itiraz cezaların ağırlığına yönelik ise, öldürme ve el kesme cezaları başka Kur'ân ayetlerinde de geçmektedir. Nitekim meal sahibi dahi, bundan bir kaç ayet sonra yer alan el kesme cezasını belirleyen ayetin (Mâide 5/38) çevirisinde, el kesme cezasının³⁸ hakiki anlamıyla –uygulama şartlarına yönelik bazı mülahazalarla birlikte- İslam hukukunun bir parçası olduğunu kabul etmektedir. Öldürme cezası³⁹ da yine İslam hukukunun belirli suçlar için öngördüğü cezalardandır.

Esed'in “*kitlesel asılma ve kitlesel imha*” tabirlerinden maksat, suçlu-masum ayırımı yapmadan –Firavun'unki gibi- topluca cezalandırmak ise, akıllı başında birisi İslam hukukuna böyle bir eleştiri yöneltemez; iddiasına delil gösteremez aksine masumlar/mazlumlar lehinde zalimler aleyhindeki delillerle muhatap olur. Şayet kitlesellikten maksat, suçluların cezasını teker teker değil de hepsinin cezasını aynı anda infaz etmek ise, bunun da kınanacak bir tarafı yoktur. Kaldı ki ne ilgili ayetlerde ne de İslam hukukçularının görüşlerinde, hirâbe suçlularına uygulanacak cezaların, bütün suçlulara aynı anda toptan uygulanması gerektiği yönünde bir ifade de bulunmamaktadır. Burada önemli bir husus da şudur ki; Hirâbe ayetinde sözü edilen cezaları benimseyen bütün İslam âlimleri, suç ve cezayı belirleyen yüce Allah olduğunun bilinciyle bunu bir “had” olarak görmüşlerdir. Bu bakış açısı, konulan ilahî cezalarda dengesizlik, ağırlık ve vahşilik gibi bir itirazı kendi içinde tutarlı/mantıklı bulmaz.

Firavunun uygulamakla tehdit ettiği ceza, A'raf 7/124. ayetinde daha net açıklandığı üzere, ellerin ve ayakların çaprazlama kesilmesi, sonra da hepsinin asılması şeklindedir. Sadece cezanın şekli bakımından bakıldığında

³⁸ Hırsızlık suçunda el kesme cezası uygulandıktan sonra suç tekerrür ettiği takdirde, failin nasıl cezalandırılacağı hususu fakihler arasında tartışma konusu olmuştur. Bazıları artık kesme cezası yerine darp veya hapis cezası öngörürken, çoğunluk fakihler sol elinin veya ayağının kesileceğini ve suç tekerrür ettikçe diğer el ve ayaklarının kesilmesini öngörmüşlerdir. Böylece hırsızlık suçu tekerrür ettikçe uygulanan ceza, hirâbe suçundaki çapraz kesmeye benzemiş olmaktadır. Bkz. *el-Mevsû'atü'l-Fıkhiyye*, XXIV, 340 vd., سرقة maddesi.

³⁹ Kısas için bkz. Bakara 2/178, 179, 194. Recm için bkz. Buhârî, Hudûd, 21, 30-32; Ebû Dâvud, Hudûd, 23-25. İrtidat için bkz. Ebû Dâvud, Hudûd, 1.

bu cezanın, Ebû Hanife'nin hem adam öldüren hem de mal alan hirâbe suç-lusu için öngördüğü cezayla örtüştüğü görülmektedir.

Bazı İslam âlimleri asma, el ve ayakları çapraz kesme cezalarını ilk de-fa uygulayanın Firavun olduğunu -İbn Abbas'tan naklen- söylemekle birlik-te;⁴⁰ bazıları da bunun İslam öncesi topluluklar tarafından da aşına olunan ve önceki şeriatlardan birine dayanan bir ceza olduğunu fakat insanların bu ce-zayı saptırdığını, nihayet Allah'ın (c.c.) bunu İslam milleti için açıkladığını ve suçların en büyüğü için en büyük ceza olarak belirlediğini ifade etmişler-dir.⁴¹ Ancak bu husustaki tartışmanın İslam hukuku açısından bir etkisi yok-tur, zira suç ve cezayı belirleyen söz konusu ayetler açık nas niteliğindedir.

Muhammed Esed'in maddeler halinde sıraladığı hususlar için yaptığımız bu değerlendirmelere ilave olarak dikkatimizi çeken birkaç hususa daha yer vermek istiyoruz:

1- Esed'in, hem konumuz olan hirâbe ayetlerinde hem de Firavun'un ifadelerinde yer alan (من خلاف) ifadesine yepyeni bir anlam yüklediğini görmekteyiz. İslam âlimleri tarafından mezkûr ayetlerdeki yeri hal cümlecığı olarak kabul edilen ve "çapraz" anlamına geldiği benimsenen (من خلاف) ifadesini Esed, "dönelikleri/sapkınlıkları yüzünden"⁴² şeklinde çevirmiştir. Böylece Esed, "min" harfine sebebiyet, "hilâf" kelimesine de dönek-lik/sapkınlık anlamı yüklemiş olmaktadır. Şunu hemen belirtelim ki; bu ifa-denin tarih boyunca Arap dilinde Esed'in yüklediği anlamla anlaşıldığının bir örneğini⁴³ bulabilmiş değiliz. Dolayısıyla öncelikle bir Kur'ân ifadesine -nüzulünden yaklaşık 1400 yıl sonra- şu ana kadar kimsenin yüklediği zor-

⁴⁰ Taberî, Muhammed b. Cerîr (ö. 310/922), *Câmiu'l-Beyan*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1405h., IX, 23; Kurtubî, Muhammed b. Ahmed (ö. 671/1272), *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, 2. Bası, V Kahire 1372h., II, 261; İbn Kesîr, İsmail b. Ömer (ö. 774/1372), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1401h., II, 239.

⁴¹ İbnü'l-Arabî, II, 320.

⁴² Esed'in eserinde Şu'arâ 26/49. ayetinin çevirisinde bu kısım bulunmuyor. Bunun teknik bir tercüme hatası olabileceğini düşünüyoruz.

⁴³ Bu ifadenin "aksine/tersine/çapraz" anlamında kullanımı için bkz. İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem (ö. 711/1311), *Lisânü'l-Arab*, IX, 81, 97; XI, 146, 359; XV, 386.

lama bir anlam yüklenmesi vakasıyla karşı karşıya bulunduğumuzu tespit etmek gerekiyor.

Arap dilinde “من” harfi, mekan ve zaman için başlangıç zarfı, bir şeyin bütününden bir bölüm/ba’ziyet, bir eylemde sebep bildirme, beyan ve tefsir görevi yapma, bazı harf ve edatlarla eşanlı olarak kullanılma, tekit ve sıra gibi anlamlarda kullanılabilir. ⁴⁴ Kullanıldığı yere göre yüklenildiği bu anlamlar birbirinden tamamen farklı olduğu için her bir örnekte/ayette hangi anlamda kullanıldığını tespit çok önemlidir. “Min”in anlamları arasında sebebiyet anlamı olduğu doğrudur, “hilaf”ın anlamları arasında muhalefet (karşı gelme/döneklik) ⁴⁵ anlamı bulunduğu da doğrudur. Ancak “min hilafın” ifadesinin birleşik bir bütün olarak “muhalefetleri yüzünden” anlamı taşıdığına örneğini bulamadık.

Bazı yazarların Esed’in “min hilâfın”e verdiği anlamın, geleneksel yaklaşıma aykırı olmakla birlikte, lafzın ve dilin desteklediği bir anlam olduğu iddiasını ⁴⁶ dile getirdikleri görülmektedir. Böyle mürekkep/birleşik bir ifadenin parçalarından her birinin, yerine göre değişen tamamen farklı muhtemel anlamlarından istediğimizi seçip bunları bir araya getirerek ifadenin bütününe yepyeni (örneği olmayan) bir anlam yüklemek, hem dil hem de mantık bakımından tutarlı bir hareket olmasa gerektir.

Ayrıca “min hilâfın” ifadesi, gerek hirâbe ayetinde gerekse Firavun’un ifadelerinde hep el-ayak kesme ifadelerinin peşinden (hal cümleciği olarak) gelmektedir. Kanaatimizce bu ifade tarzı (siyak-sebak) da Esed’in yüklediği anlamın aleyhine delildir. Zira onun anlayışıyla yapılan çeviride “*döneklikleri yüzünden büyük kısmının ellerinin ve ayaklarının kesilmesi*” denmektedir ki, döneklik sebebini sadece el-ayak kesme cezasıyla sınırlayan bu çeviri öldürme, asma ve sürgün cezalarının döneklik yüzünden olmadığı anlamına gelir. Böyle bir anlamın çarpıklığı ise açıktır. Şayet “min hilafın” ifadesini

⁴⁴ Bu harfin farklı anlamlarda kullanım örnekleri, açıklamalar ve kaynaklar için bkz. Arslan, Gıyasettin, **Türkçe Kur’an Meallerinde “Min” Harfinin Aktarım Problemi**, Marife Dergisi, yıl: 4, sayı: 1, Bahar 2004, s. 103-119.

⁴⁵ Örnek olarak bkz. Tevbe, 9/81.

⁴⁶ Bkz. Hocaoglu, Sami, “**Muhammed Esed ve Meali (VI)**”, Yeni Şafak Gazetesi, 14 Mart 2003. <http://www.yenisafak.com/arsiv/2003/mart/14/shocaoglu.html>

kullanan yüce Allah veya Firavun bununla “döneklikleri sebebiyle” anlamını kastetmiş olsalardı, ifadenin cümle içindeki yeri ya bütün cezalar zikredildikten sonra olur veya ilk ceza olan öldürmeden hemen sonra zikredilerek diğer cezalar atıf yoluyla buna bağlanırdı. Yani söz konusu ayetlerde bu ifadenin geçtiği yer, çapraz anlamını göstermekte ve Esed'in yüklediği anlamın çıkarılmasına engel/zorluk teşkil etmektedir.

Kanaatimizce Kur'ân metninin anlaşılmasında Kur'ân'ın indiği dönemin şartları içinde kelime ve ifadelere yüklenen anlamlar esas alınmalıdır. Kelime ve kavramların tarih içinde sonradan kazandıkları veya bizim yüklemek istediğimiz anlamlarla Kur'ân'ı yorumlamaya kalkışmak, üstelik bunu öteden beri kabul edilen anlamı devre dışı bırakmak için kullanmak doğru bir metot değildir. Nitekim İslam âlimleri “ihticâc (istişhâd) asrı”⁴⁷ tabiriyle bu gibi anlam kaymalarının delil olarak alınamayacağını vurgulamışlardır. İlginç olan bir husus da, eserinin önsözünde “Kur'ân'ın nâzil olduğu dönemdeki dilbilime ilişkin kullanışları esas alınmalı... Sonraki zamanlarda kazandıkları anlamlara uygun olarak yapılan çeviriler doğru olmaz” *diyen* Esed'in aynı hatayı yaparak tutarsızlığa düşmesidir. Maalesef bazı başka meal sahiplerinin de Kur'ân kelime ve ifadelerini, nüzul dönemindeki anlamlar yerine, günümüz siyaset ve kültürünün etkisiyle yüklenen yeni anlamlarla çevirdiklerine⁴⁸ şahit olmaktayız.

2- Esed'in “*Ancak ahlakî prensiplere inanan kişiler hâkim duruma geçmeden önce tövbe edenlerin tövbesi kabul edilir. Bundan sonra yapılan tövbe ise, hiçbir ahlakî/manevî değer taşımayıp hâkim güce uyum sağlamaktan başka bir şey değildir*” mealindeki sözleri, İslam akaidi açısından kabul edilemeyeceğini düşündüğümüz ifadelerdir. Bu sözlerden, müslümanlar idareyi ellerine aldıktan sonra iman edenlerin imanının geçersiz olduğu anlamı

⁴⁷ Edebî ilimlerden lügat, sarf ve nahivde, cahiliye döneminden 150/767 yılına kadar olan şairlerin şiirlerinden istişhad edilir ve bu döneme “ihticâc (istişhad) asrı” adı verilir. Durmuş, İsmail, “**İstişhad**”, TDVİA, 23/396, İstanbul 2001. Ayrıca kelime ve kavramların İslam ile yüklendikleri anlamlar konusunda bkz. Avde, Halil Ebû Avde, *et-Tatavvuru'd-Dilâli beyne Lugati 'ş-Şi'r ve Lugati 'l-Kur'ân*, Zerkâ, Ürdün 1405/1985.

⁴⁸ Örnekler için bkz. Erbaş, Muammer, **Yaşar Nuri Öztürk'ün Meali Üzerine Bir Değerlendirme**, Kur'an Mealleri Sempozyumu (Eleştiriler-Öneriler), Diyanet İşleri Başkanlığı & DEÜ İlahiyat Fakültesi, 24-26 Nisan 2003 İzmir.

çıkılmaktadır ki; bunun İslam'la bağdaşır bir tarafı yoktur. Yazar her ne kadar tövbe kelimesini kullanıyorsa da, inançla ve ahlakla mücadele eden kişiler herhalde mümin-müslüman olamazlar; bunlar inanç ve ahlak düşmanı gayri müslimler olabilir. Hz. Peygamber'in hayatına baktığımızda, müslümanların gücünü gösteren Mekke'nin fethi hadisesinden sonra müslüman olanların sayısında artış ve İslam'a toplu katılımların olduğu görülmektedir. Hz. Peygamber veya herhangi bir sahabinin bu tür ihtidalar için "*bunların dönüşü ahlakî/manevî bir değer taşımaz, sadece hâkim gücümüze boyun eğiyorlar*" gibi bir ithamı olmuş mudur? Tam aksine İslam'ın kapısı her zaman herkese açıktır; kim ne zaman iman ederse İslam'a girer. İnsanların kalplerinde gizli olan niyetlerini bilme imkan ve sorumluluğumuz olmadığından zahire göre hüküm vermek mecburiyetimiz vardır.⁴⁹ Tabî ki Esed, söz konusu ayetleri müslümanlar için konulan bir suç ve ceza beyanı olarak değil de, inançla/ahlakla mücadele edenler kısaca din düşmanlarıyla ilgili olarak anladığı için böyle bir çıkmaza girmiştir. Şunu da ifade edelim ki; İslamî kaynaklarda gayri müslimlerin İslam'a girmelerine "iman/ihida", müslümanların işledikleri günahlardan/suçlardan pişmanlık duyup vazgeçmelerine de "tövbe" tabirleri⁵⁰ kullanılır. İlgili ayette de tövbe kelimesi (تابوا) geçmektedir.

Üstelik Esed'in çıkardığı anlam, bu ayetin sonunda yer alan Allah'ın (c.c.) Gafûr (çok bağışlayıcı) ve Rahîm (çok merhametli) sıfatlarıyla da uyumluluk arz etmiyor. Halbuki İslam âlimlerinin benimsediği anlamda, hirâbe suçu işlediği halde henüz yakalanmadan tövbe eden fâilin hem dünyevî cezadan kurtulması hem de yüce Allah tarafından ilgili günahının bağışlanmasına işaret edilmiş oluyor.

3- Esed'in benimsediği sosyolojik anlamda yüce Allah, sanki olaylara hiç müdahale etmeyen, sadece seyretmek ve durum tespiti yapmakla yetinen biri konumunda bulunuyor. Böylece adeta deizm kokan bir anlayış sergilenmiş oluyor. Halbuki bu ayetlerin önceki ayetlerle bir bütünlük içinde bulun-

⁴⁹ Hucurât 49/14. ayette belirtildiği üzere, iman ettiğini söyleyen kimsenin kalbine iman girmedeği ve sadece zahiren teslimiyet gösterdiğini ancak Allah (c.c.) bilir. Nitekim Nisâ 4/94. ayeti, zahiren teslim olana "sen mümin değilsin" demeyi yasaklamaktadır.

⁵⁰ Meryem 19/60; Taha 20/82; Furkan 25/70-71. ayetlerdeki gibi önce tövbe sonra imanın zikredildiği yerlerde تاب kelimesinin sözlük anlamıyla kullanıldığı açıktır.

duğu kolayca anlaşılabilir. Önceki ayetlerde Hz. Adem'in iki oğlundan birinin diğerini öldürdüğünden bahsediliyor ve arkasından şu ayet geliyor:

“İsrail oğullarına şöyle yazdık: “Kim bir canı bir cana veya yeryüzünde (yaptığı) bozgunculuğa karşılık olmadan (haksız yere) öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de onu diriltirse (kurtarırsa) bütün insanları diriltmiş (kurtarmış) gibi olur”. Andolsun ki, onlara belgelerle peygamberlerimiz geldi, sonra buna rağmen, onların çoğu yeryüzünde taşkınlık yapmaktadırlar.”⁵¹

Bu ayet, adam öldürenlerin ve yeryüzünde fesat çıkaranların öldürülmelerinin haksız bir öldürme olmadığını açıkça beyan ediyor ve bu hükmün peygamberler tarafından duyurulduğunu yani ilâhî bir ceza olduğunu bildiriyor. Hemen arkasından gelen hirâbe ayetindeki özellikle “*yeryüzünde fesat çıkaranlar*” ifadesi, önceki ayetle hem lafız hem de anlam olarak uyum içinde bulunuyor. Böylece ayetler birbirini tamamlamakta ve kullanılan ifadeler suçun ağırlığını ve dolayısıyla belirlenen cezanın uygunluğunu göstermektedir.

Diğer taraftan “*Allah ve Resülüyle savaşa kalkışma*” ifadelerinin Kur'an-ı Kerim'de iki yerde kullanıldığını görüyoruz ki; bunlardan biri fâizi (riba) bırakmamakta direnenler,⁵² diğeri de hirâbe suçu işleyenlerdir. Bu iki suç için bu kadar ağır ifadelerin kullanılmış olması, herhalde suçların ağırlığından olsa gerektir. Netice itibarıyla bütün bu bağlantılar hirâbe suçu ve cezasının ilâhî bir düzenleme olduğu sonucuna götürmektedir.

SONUÇ

Muhammed Esed'in hirâbe ayetleri yorumunu değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmamızın sonucunda ulaştığımız neticeleri şöylece sıralamak mümkündür:

1- Mâide 5/33–34. ayetleri, İslam âlimleri tarafından öteden beri, Allah'a ve Peygamberine savaş açan ve fesat yayanların cezasının öldürülmek,

⁵¹ Mâide 5/32.

⁵² Bakara 2/278-279.

asılmak, el ve ayaklarının çapraz kesilmesi ve sürülmeleri olduğunu beyan eder tarzda anlaşılmıştır. Yani bu ayet, âlimlerin ittifakıyla hirâbe suçundan ve cezasından bahsetmekte ve bu suç “had” suçları kapsamında değerlendirilmektedir. Ancak suçun mahiyeti, suçun durumuna göre belirlenecek ceza, infazın şekli gibi hususlarda âlimlerin farklı görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Hirâbe suçunun ve cezasının bu ayetten başka Hz. Peygamberin söz ve uygulamalarından dayanakları da mevcut olup bunlar birbiriyle uyumluluk arz etmektedir.

2- Muhammed Esed’in eserinde yepyeni bir çeviri ve sosyolojik bir yaklaşımla karşılaşmış bulunuyoruz ki; bu anlayışa göre söz konusu ayetler, bir suç ve onun cezasını belirleyen ilahî nitelikli bir ifade olma özelliği taşımamakta, yüce Allah sadece durum tespiti yapmakla yetinme konumunda bulunmaktadır. Esed’in yorumunu özellikle dilbilgisi kurallarıyla temellendirmeye çalışması da dikkat çekmektedir ki bu noktada Kur’an’ın inmesinden itibaren yaklaşık 1400 yıl geçmiş olmasına rağmen Arap asıllı olan veya olmayan hiçbir âlimin, mezkûr ifadeleri meal sahibinin anladığı gibi anlamamış olması hatta böyle bir ihtimalden bile bahsetmemiş bulunması manidardır. Yine meal sahibinin yorumuna göre şimdiye kadar bu ayeti hirâbe suçu ve bunun cezası için delil kabul edenler, dinî metinleri (nas) hem lafız hem de mana/gaye olarak iyi anlayamamaktan kaynaklanan bir cehaletle İslam hukukunda temelsiz bir suç ve buna ceza ihdas etme durumuna düşürülmüş bulunmaktadır.

Muhammed Esed’in, kendi benimsediği anlamı ayetlerden çıkarmak için gösterdiği gayrette özetle şu hususlar göze çarpmaktadır:

a-Kelime ve ifadelere Arap dilinin gramer kurallarıyla izah edilemeyecek hatta onlara ters düşen yepyeni anlamlar yükleyerek zorlamaya gitmiştir.

b-Ayetlerin nüzul sebebi olarak zikredilen hususları dikkate almayarak onları ilgili oldukları bağlamdan koparmıştır.

c-Hirabe suçunun meşruiyetine dayanak teşkil eden hadisleri ve bu hadislerin ilgili ayetle bağlantısını görmezden gelmiştir.

d-Kendince ileri sürdüğü gerekçelerle, nüzulünden bu yana başta Hz. Peygamber, sahabe, mezhep imamları, müfessirler ve diğer âlimlerin benim-

seddiği ortak anlamın aksine onu çürütmeyi amaçlayan ve sağlam dayanaklardan yoksun yepyeni bir anlama ulaşmıştır.

e-Esed'in, bazı kelime ve ifadelere yüklediği anlamların tek doğru seçenek olduğunu iddia etmesine rağmen, başka ayetlerde geçen benzerlerine farklı anlamlar vererek çelişkiye düştüğü görülmektedir.

f-Esed, İslam alimlerinin öteden beri benimsedikleri anlamı çıkarmak için temel almadıkları bazı hususları (fiillerden emir anlamı çıkarma, teksir anlamı, yeryüzü kelimesi vb.) bu görüşün dayanaklarıymış gibi sunup onları tenkit ederek kendi görüşünü haklı göstermeye çalışmıştır.

g-Esed'in bütün bu hususların (yeni anlamlar, tutarsızlık vs.) bir araya getirilmesiyle ulaşmaya çalıştığı, daha doğrusu öteden beri kabul edilen anlamı bertaraf etmeyi amaçlayan neticeyi önceden zihninde kurguladığı, ardından da zorlamalara giderek buna kılıf bulma çabasına girdiği intibasını edinmiş bulunuyoruz.

Son olarak şu hususu da belirtelim ki; hirabe suçu için ayetlerde bahsedilen öldürme, asma, el-kol kesme ve sürgün cezalarının bugün uygulanıp uygulanamayacağı, bu cezaların günümüz insan hakları anlayışı açısından değerlendirilmesi, söz konusu suçu engelleme amacını gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği vb. hususlar çalışmamızın kapsamı dışında olup ilgili çalışmalara havale edilmiştir.

